

«Αγαπημένο μου ημερολόγιο»: ένα πλαίσιο και στρατηγικές ενίσχυσης του κλίματος αποδοχής στην προσχολική εκπαίδευση

Εύη Κομπιάδου

1. Εισαγωγή

Η πρακτική που ακολουθεί εφαρμόστηκε στο 14ο Νηπιαγωγείο Συκεών τη σχολική χρονιά 2011-2012, κατόπιν σεμιναρίου που παρακολούθησε η εκπαιδευτικός της τάξης, Ευδοξία Κομπιάδου, στο πλαίσιο της Δράσης «Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας» (Έργο «Εκπαίδευση αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών»).

Η καινοτομία της συγκεκριμένης πρακτικής έγκειται στον σχεδιασμό και την υλοποίηση της παρέμβασης και όχι στη θεματολογία της, που κατά τη γνώμη μας αποτελεί αναγκαιότητα κατά την εκπαιδευτική διαδικασία ως προς:

- Την εμβάθυνση στις κοινωνικές σχέσεις
- Τον διαθεματικό χαρακτήρα της και τη συνάφεια με το ΔΕΠΠΣ του νηπιαγωγείου
- Την εφαρμογή ενός προγράμματος διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Σύμφωνα με ερευνητικά δεδομένα, οι νηπιαγωγοί θεωρώντας αυτονόητη την ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των παιδιών, ταυτίζουν την είσοδο και την παραμονή των παιδιών στο νηπιαγωγείο με την κοινωνικοποιητική λειτουργία (Αυγητίδου 1999: 155-156). Επίσης, οι εκπαιδευτικοί πέφτουν έξω στις εκτιμήσεις τους για τις κοινωνικές σχέσεις των παιδιών της τάξης τους και εκπλήσσονται με τα αποτελέσματα της κοινωνιομετρικής μεθόδου, όταν την εφαρμόζουν (Γρηγοριάδης 1999).

Σε αυτές τις περιπτώσεις παρατηρούνται:

- αποκλειστικές σχέσεις και κλίκες μεταξύ των παιδιών
- φαινόμενα απόρριψης των συνομηλίκων και παιδιά που παίζουν μόνα τους
- το φαινόμενο της αυτοεκπληρούμενης προφητείας, όπου το παιδί αντιλαμβάνεται τις χαμηλές κοινωνικές δεξιότητες ως προσωπική του αποτυχία, εσωτερικεύει τον ρόλο του απορριπτόμενου και προσαρμόζεται σ' αυτόν. Αυτή η κατάσταση διαιώνίζεται ως μια μορφή αυτοεκπληρούμενης προφητείας.

2. Η πρακτική

Η παρέμβαση, λοιπόν, στο συγκεκριμένο νηπιαγωγείο είχε ως στόχους:

1) Να διερευνηθούν:

- το κλίμα κοινωνικής αποδοχής
- η πιθανή ύπαρξη «κλειστών» και στερεοτυπικών σχέσεων

2) Να ενισχυθούν και να βελτιωθούν:

- οι κοινωνικές σχέσεις των παιδιών

- το κλίμα αποδοχής στην τάξη με κατάλληλες στρατηγικές

Η μελέτη των διαπροσωπικών σχέσεων της ομάδας της τάξης μέσα από τις τεχνικές της κοινωνιομετρίας δίνει χρήσιμα και αξιόπιστα στοιχεία, στα οποία ο εκπαιδευτικός μπορεί να στηριχτεί για να διερευνήσει τις κοινωνικές σχέσεις της τάξης του και να αποφύγει φαινόμενα κοινωνικής απομόνωσης (Μπίκος 2009: 110). Έγινε, λοιπόν, χρήση της κοινωνιομετρικής μεθόδου, όπως και παρατήρηση και ερμηνεία των δεδομένων με:

- Εφαρμογή του κοινωνιομετρικού πίνακα
- Ταξινόμηση των κριτηρίων θετικών και αρνητικών επιλογών
- Υπολογισμό του πλήθους μαθητών σε κάθε κατηγορία δημοτικότητας, των αμοιβαίων επιλογών και του βαθμού συνοχής της τάξης

Ο βαθμός συνοχής της τάξης που βρέθηκε να είναι κοντά στη μονάδα, οι αρκετές αμοιβαίες επιλογές και τα δημοφιλή παιδιά που λειτουργούν ως πόλος έλξης ήταν τα θετικά σημεία που αξιοποιήθηκαν παιδαγωγικά. Από την άλλη πλευρά, η παρέμβαση στόχο είχε να βελτιώσει τις κοινωνικές σχέσεις όσον αφορά στα απορριπτόμενα και αντιπατικά παιδιά και τα παιδιά με αδέξιες κοινωνικές σχέσεις και ιδιαίτερα στα παιδιά που διαφέρουν πολιτισμικά και παρουσιάζονται να βρίσκονται σε χαμηλές κατηγορίες δημοτικότητας. Αν και οι αιτιολογήσεις των παιδιών δεν έδειξαν ανοικτά «αξιολογικές κρίσεις» που να σχετίζονται με τη διαφορετική τους καταγωγή, η κοινωνική τους κατάταξη στον κοινωνιομετρικό πίνακα μας οδήγησε στην παιδαγωγική διαχείριση του θέματος προς την καλλιέργεια ενός κλίματος αποδοχής και ενσυναίσθησης, ασφάλειας και εμπιστοσύνης.

Η απόκτηση φίλων είναι μια σημαντική διαδικασία ανάπτυξης των κοινωνικών και γνωστικών δεξιοτήτων. Τα παιδιά αναπτύσσουν αυτές τις δεξιότητες «στη συνεργατική δόμηση της κουλτούρας των συνομηλίκων» (Αυγητίδου 1999: 165). Οι κοινωνικές σχέσεις αποτελούν αντικείμενο μάθησης και σ' αυτήν την κατεύθυνση τα παιδιά μπορούν να βοηθηθούν, για να αποκτήσουν αποτελεσματικές στρατηγικές επικοινωνίας και να βελτιώσουν τις κοινωνικές τους σχέσεις (Μπίκος 2009: 122).

Η διερεύνηση των κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των παιδιών και η χρήση των αποτελεσμάτων οδήγησαν σε αναστοχασμό και τεκμηριωμένη επιλογή των στρατηγικών της νηπιαγωγού που αφορούσαν:

- πρακτικές στην ελεύθερη απασχόληση των παιδιών
- πρακτικές στη διαμόρφωση ενός προγράμματος δραστηριοτήτων

Στις πρωινές δραστηριότητες

Επεμβαίνοντας στις διαμόρφωση των επιλογών των παιδιών στις πρωινές δραστηριότητες, θέσαμε στόχο να δημιουργηθούν ομάδες, όπου έχουν όλοι μια θετική επιλογή (ένα τουλάχιστον παιδί που τους επιλέγει ως φίλο), ώστε να:

- ενισχυθούν τα παιδιά που ανήκουν στις χαμηλές κατηγορίες δημοτικότητας
- να ενισχυθεί η κοινωνική θέση όσων παιδιών διαφέρουν πολιτισμικά και βρίσκονται σε χαμηλές θέσεις δημοτικότητας

Στον σχεδιασμό του προγράμματος

Εφαρμόζοντας ένα σχέδιο εργασίας με γενικό σκοπό τη βελτίωση των κοινωνικών σχέσεων και την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων προς τη διαμόρφωση ενός κλίματος αμοιβαίας εμπιστοσύνης, θέσαμε ως ειδικότερους συναφείς στόχους:

Καλές πρακτικές στο πολυπολιτισμικό σχολείο

- τον σεβασμό στην ετερότητα
- τη διερεύνηση στερεοτυπικών αντιλήψεων
- την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης
- την ενίσχυση της αλληλεπίδρασης και της συνεργασίας

Χρησιμοποιήθηκε ως διδακτικό εργαλείο το κείμενο: «...Αγαπημένο μου Ημερολόγιο...», αυθεντικό κείμενο της μαθήτριας Fiona Reid από την Ιρλανδία, που βραβεύτηκε στον διαγωνισμό “Schools against racism poetry competition” του 2006 (Ημερολόγιο Πολύδρομου 2012).

Η διδακτική προσέγγιση αφορούσε:

- επεξεργασία του κειμενικού είδους του ημερολογίου
- καταγραφή συναισθημάτων –ιδεοθύελλα
- αναδιαμόρφωση του ποιήματος και ταύτιση με τους αντίστοιχους ρόλους
- θεατρική απόδοση και διαμόρφωση ενός συλλογικού χαρακτήρα, όπου όλη η ομάδα χτίζει τον χαρακτήρα των ηρώων των ημερολογίων αυτοσχεδιάζοντας
- αναπαράσταση των ποιημάτων και εμβάθυνση στους ρόλους
- εικαστική απόδοση
- πολύγλωσσα λεξικά και προσωπικές αφηγήσεις

Οι παραπάνω τεχνικές βοηθάνε να αναδυθούν, να συνειδητοποιηθούν, να αντιμετωπισθούν και να γίνουν ξεκάθαρες δύσκολες ή αφηρημένες έννοιες, όπως η απόρριψη και η διαφορετικότητα.

3. Η αξιολόγηση της πρακτικής

Η πολυπολιτισμικότητα της ελληνικής κοινωνίας ως μια αποδεκτή και δεδομένη κατάσταση δεν οδηγεί αυτόματα στην αντιμετώπιση και την παιδαγωγική διαχείρισή της. Η πολυπολιτισμικότητα είναι δεδομένη, η διαπολιτισμικότητα όμως όχι. Ο εκπαιδευτικός της τάξης έρχεται αντιμέτωπος καθημερινά με την πολυπολιτισμικότητα και την πολυγλωσσία της τάξης του, στοχεύοντας στο να την αντιμετωπίσει δημιουργικά και προς όφελος όλων των παιδιών.

Κάθε δράση στην τάξη αποτελεί αφορμή για παιδαγωγική αξιοποίηση των όσων λαμβάνουν χώρα και καταγράφονται. Μέσω της παρατήρησης και της συστηματικής καταγραφής ο εκπαιδευτικός, μελετά τα κοινωνικά φαινόμενα που λαμβάνουν χώρα στην τάξη του και προχωρά στον σχεδιασμό και ανασχεδιασμό των δράσεών του (Allufi-Pentini 2005: 54).

Λαμβάνοντας υπόψη της το στάδιο εξέλιξης των μαθητών, η διαπολιτισμική

Αγαπημένο μου ημερολόγιο (1)

Ένα καινούριο κορίτσι ήρθε σήμερα στην τάξη
οι φίλες μου κι εγώ δεν την αφήναμε να παίξει.
Ήξερα πως δεν έμοιαζε πολύ
με τη Μαρία, την Κατερίνα ή τη Ζωή.
Η κυρία είπε πως έμενε πολύ μακριά,
αναρωτιέμαι αν ήρθε και για παντοτινά.
Το όνομά της δεν μπορώ να θυμηθώ
ξέρω πως δεν είναι Κατερίνα ή Ζωή.
Είναι ένα όνομα που δεν άκουσα ξανά
κι ακούγεται παράξενα και ενοχλητικά.
Η κυρία λέει πως πρέπει να την αφήνουμε να παίζει
και να τη βοηθάμε να εγκλιματιστεί.

Αγαπημένο μου ημερολόγιο (2)

Σήμερα πήγα στο καινούριο μου σχολείο
τα άλλα παιδιά δε με αφήνανε να παίξω.
Εύχομαι να τους έμοιαζα πολύ
σαν τη Μαρία, την Κατερίνα, τη Ζωή.
Πριν, έμενα αρκετά μακριά
μα τώρα ήρθα για παντοτινά.
Το όνομά μου δεν μπορούν να θυμηθούν,
μακάρι να 'ταν Κατερίνα ή Ζωή.
Δεν είναι ένα όνομα που άκουσαν ξανά
και τους ακούγεται παράξενα και ενοχλητικά.
Η κυρία λέει πως πρέπει να παίζω
και σιγά σιγά να εγκλιματιστώ.

αγωγή οφείλει να ξεκινά από την προσχολική ηλικία με στόχο την «προετοιμασία των παιδιών για τον πολιτισμικό διάλογο και τη διαπολιτισμική κατανόηση», ώστε η εμπάθυνση και η εδραίωση των εννοιών αυτών να επιτυγχάνεται στις επόμενες βαθμίδες. Η ετοιμότητα αναγνώρισης του διαφορετικού μέσα από την πολιτισμική συμβίωση είναι σημαντικό να γίνεται αβίαστα ως επαφή με μια αυτονόητη κοινωνική πραγματικότητα (Auernheimer 2009: 31).

Καλές πρακτικές στο πολυπολιτισμικό σχολείο

Βιβλιογραφία

- Allufi-Pentini, A. (2005). *Διαπολιτισμικό εργαστήριο. Υποδοχή, επικοινωνία και αλληλεπίδραση σε πολυπολιτισμικό εκπαιδευτικό περιβάλλον*. Αθήνα: Ατραπός.
- Αυγητίδου, Σ. (1999). *Οι κοινωνικές σχέσεις και η παιδική φιλία στην προσχολική ηλικία*. Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη.
- Auernheimer, G. (2009). Διαπολιτισμική παιδεία και αγωγή – Κεντρικές θεωρητικές κατευθύνσεις, κοινωνικές προϋποθέσεις και πεδία εφαρμογών. Στο Χ. Γκόβαρης (Επιμ.). *Κείμενα για τη διδασκαλία και τη μάθηση στο πολυπολιτισμικό σχολείο*. Αθήνα: Ατραπός, 17-38.
- Γρηγοριάδης, Α. (1999). *Αντιλήψεις των δασκάλων για τις κοινωνικές σχέσεις των μαθητών τους*. Μεταπτυχιακή διατριβή, ΠΤΔΕ Φλώρινας- Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Μπίκος, Κ. (2009). *Αλληλεπίδραση και κοινωνικές σχέσεις στη σχολική τάξη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Reid, F. (2012). Schools against racism poetry competition. *Ημερολόγιο Πολύδρομου*. Διαθέσιμο: <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CE%B9%CE%BD%CE%BF%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1>. Ανακτήθηκε: 4/4/2013.